Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка
Центр науково-освітнього партнерства і мережевої взаємодії
КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників»
Роменської міської ради Сумської області

СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР – ДОСВІД, ПОШУК, РЕЗУЛЬТАТ

МАТЕРІАЛИ
IV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

27 СЕРПНЯ 2025 РОКУ

Суми – 2025

УДК 37(082)(477)

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
(протокол № 2 від 29.09.2025)

Редакційна колегія:

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
М. Бойченко, доктор педагогічних наук, професор (відповідальний редактор);
А. Сбруєва, доктор педагогічних наук, професор;
О. Семеног, доктор педагогічних наук, професор (відповідальний редактор);
Н. Коваленко, доктор педагогічних наук, професор;
А. Куліченко, доктор педагогічних наук, професор;
М. Бикова, кандидат педагогічних наук, доцент;
Н. Осьмук, кандидат педагогічних наук, доцент;
І. Проценко, кандидат педагогічних наук, доцент;
Ж. Чернякова, кандидат педагогічних наук, доцент;
І. Чистякова, кандидат педагогічних наук, професор
КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Роменської міської ради
Литвин Оксана Іванівна – в. о. директора;
Заглада Моніка Миколаївна – психолог;
Хрокало Геннадій Анатолійович – консультант;
Шкурська Наталія Миронівна – консультант;
Глушенко Павлина Олексіївна – консультант

Сучасний освітній простір – досвід, пошук, результат: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (27 серпня 2025 року) / упоряд., заг.ред. О.Семеног, М.Бойченко. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2025. 218 с.

У збірнику представлені узагальнені результати досліджень учасників IY Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Сучасний освітній простір – досвід, пошук, результат» (27 серпня 2025 року). Проблематика доповідей та наукових розвідок: тренди та перспективи сучасної освіти; психологічна підтримка та супровід в освітньому процесі; дошкільна освіта: інтеграція традицій та інновацій; культура академічної доброчесності: від теорії до практики.

Для науково-педагогічних, педагогічних працівників, освітніх управлінців, здобувачів вищої освіти.

Suchasnyi osvitnii prostir – dosvid, poshuk, rezultat: Proceedings of the 4th All-Ukrainian Scientific and Practical Online Conference (August 27, 2025) / compiled and ed. by O. Semenog, M. Boichenko. Sumy: Sumy State Pedagogical University named after A.S.Makarenko, 2025. 218 p.

The collection presents the summarized results of research conducted by participants of the 4th All-Ukrainian Scientific and Practical Online Conference “Contemporary Educational Space – Experience, Inquiry, Results” (August 27, 2025). The topics of reports and research studies include: trends and prospects of contemporary education; psychological support and guidance in the educational process; preschool education: integration of traditions and innovations; academic integrity: from theory to practice.

The collection is intended for researchers, teaching staff, educational administrators, and higher education students.

УДК 37(082)(477)

© Колектив авторів, 2025
© СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 7

РОЗДІЛ 1 ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

1.1. Загальні тренди та виклики освіти

Калинич Олеся Василівна
СТІЙКІСТЬ ОСВІТИ: ВІД КРИЗОВИХ РІШЕНЬ ДО ДОВГОСТРОКОВИХ СТРАТЕГІЙ 9

Палагнюк Віталій Віталійович
ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ: ФІЛОСОФСЬКА СКЛАДОВА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СТІЙКОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ 12

Рашевська Наталя Василівна
ДИНАМІКА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ТА ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ 15

Кадала Віталій Віталійович
ВИЩА ОСВІТА, ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ, ВІЙНА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, ВЗАЄМОЗВЯЗОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ 19

Гузенко Олена Павлівна
КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ 22

Дєнєжніков Сергій Сергійович
КОМП'ЮТЕРНА ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ 25

Димкович Наталія Юріївна
ОСВІТНІ ВТРАТИ ЯК ОДИН ІЗ ВИКЛИКІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ 29

Хорошун Тетяна Борисівна
УПРОВАДЖЕННЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ: РОЛЬ УЧИТЕЛЯ 32

Гапон Леся Олексіївна
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ВІЙНИ 35

Ткаченко Світлана Василівна
ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЄКТІ «ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ» 38

Дудченко Антоніна Сергіївна
ОМО ВИКЛАДАЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ЗФПО: МЕРЕЖЕВА ВЗАЄМОДІЯ ТА НАУКОВО-ОСВІТНЄ ПАРТНЕРСТВО 41

1.2. Початкова, середня, старша школа в умовах війни і трансформації освіти

Федько Світлана Василівна
ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ 46

Карпенко Алла Борисівна
НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 49

Сінєльнікова Олена Анатоліївна
СТВОРЕННЯ «ГНУЧКОЇ» МОДЕЛІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ВІЙНИ 51

Акімова Олена Михайлівна, Баля Катерина Сергіївна
МОДЕЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ КАРТОК PECS 54

Лях Катерина Володимирівна
ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ 57

Момот Юлія Віталіївна
РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙ ОСВІТИ ТА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ 60

Андрєєва Анастасія Вікторівна
МЕДІАГРАМОТНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ 62
Припроста Катерина Павлівна
АРТ-ПРОЄКТИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ФОТО РЕФРЕЙМІНГ 65
Забіяка Марина Романівна
ТРЕНД НА ЕКОЛОГІЧНУ ОСВІТУ: ЯК ФОРМУВАТИ СВІДОМІСТЬ МАЙБУТНЬОГО 67
Площик Тетяна Олексіївна
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ 69
Чорнобай Катерина Анатоліївна
ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ В УМОВАХ ТРАНСФОМАЦІЇ СИСТЕМИ 71
Грона Наталія Вікторівна
ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗВО: КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ 73
Людмила Ромащенко
АНГЛІЦИЗМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ І ЛІТЕРАТУРІ: ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ 77
Корчева Ольга Віталіївна
КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ 80
Ющенко Валентина Василівна
МОВНА КУЛЬТУРА ТА ЦИФРОВА БЕЗПЕКА: РОЛЬ ФІЛОЛОГА У ФОРМУВАННІ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ОНЛАЙН-СЕРЕДОВИЩА 83
Чжан Юйцзя
FORMATION OF AESTHETIC TASTE IN SCHOOLCHILDREN THROUGH DIGITAL TECHNOLOGIES 84
Ткаченко Світлана Володимирівна
ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ : ЯК НУШ ЗМІНЮЄ УРОК АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 85
Гумен Світлана Миколаївна
ЯК ПРАВИЛЬНО СТВОРИТИ ГРУПОВИЙ ПРОЄКТ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ (ПОРАДИ ДЛЯ ПОЧАТКІВЦІВ) 88
Яковенко Людмила Іванівна
УЧАСТЬ У МІЖНАРОДНИХ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЯХ ЗА ПРОГРАМОЮ «GENERATION GLOBAL» НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 91
Крамар Лада Миколаївна
ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ФІЗИКИ: З ДОСВІДУ РОБОТИ 94
Демидова Євгенія В'ячеславівна
ВИКОРИСТАННЯ PADLET ЯК ІНСТРУМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЇ ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА 97
Шишенко Інна Володимирівна
ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ ДЛЯ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 100
Кущ Людмила Миколаївна
ГЕЙМДИЗАЙН ТА РОЗРОБКА ІГОР ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИВЧЕННЯ ПРОГРАМУВАННЯ ТА АЛГОРИТМІВ У СТАРШІЙ ШКОЛІ 104
Крамар Олексій Петрович
ОПТИМІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЦИФРОВИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ ОЦІНЮВАННЯ 107
Wang Bei
TEACHING VISUAL ARTS IN A DIGITAL ENVIRONMENT: EXPERIENCES FROM EUROPEAN UNION COUNTRIES 110

РОЗДІЛ 2 ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ТА СУПРОВІД В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Чорнобук Лідія Олексіївна
БЕЗПЕЧНЕ СТИМУЛЮЮЧЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДОШКІЛЬНИКІВ 112
Олешко Інна Григорівна
ЗАСОБИ ЗМІЦНЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 116
Шевченко Людмила Миколаївна
ГРА ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 120
Шкуренко Наталія Олександрівна
ФОРМУВАННЯ СЕНСОРНОГО ДОСВІДУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ ДИДАКТИЧНІ ІГРИ 123
Гаршина Олеся Василівна
НЕЙРОЙОГА ЯК ЗАСІБ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 126
Ющенко Людмила Іванівна
ВИКОРИСТАННЯ БАЛАНСИРІВ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ 128
Мельник Оксана Василівна
УЧИТЕЛЬ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ПРОВІДНИК В АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ 130
Пономаренко Марина Сергіївна
РЕФЛЕКСІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕТАП СУЧАСНОГО УРОКУ 134
Оробченко Тетяна Юріївна
ФОРМУВАННЯ РЕФЛЕКСИВНИХ НАВИЧОК У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ 136
Таргоній Наталія Олександрівна
ІГРОВІ МЕТОДИ ЯК ЗАСІБ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО НОВИХ РЕАЛІЙ НАВЧАННЯ 139
Світлана Тітаренко
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ 142
Заглада Моніка Миколаївна
НЕЙРОБІКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ СТРЕСУ ТА СТАБІЛІЗАЦІЇ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ 146
Зубко Наталія Миколаївна
ПСИХОЛОГІЧНА САМОПІДТРИМКА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ВЧИТЕЛІВ 148
Ількаєв Олександр Валерійович
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ МУЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ 151
Малімон Віталій Іванович
САМОТНІСТЬ ЛЮДЕЙ ПІЗНЬОГО ДОРОСЛОГО ВІКУ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ 155
Сохранич Анна Володимирівна
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ОНОВЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ 158
Гончарук Валентина Анатоліївна, Лівітчук Ірина Федорівна
ХУДОЖНЄ ВИРАЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЗМУ У ТВОРЧОСТІ МАРІЇ МАТІОС ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВИВЧЕННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ 161

РОЗДІЛ 3 ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: ІНТЕГРАЦІЯ ТРАДИЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙ

Удовиченко Тетяна Василівна
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ОНЛАЙН 166
Павленко Валентина Миколаївна
ПІДГОТОВКА ДИТИНИ ДО ШКОЛИ: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ 169
Яковлєва Валентина Григорівна
РОЛЬ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ 172
Грона Тетяна Володимирівна
ВИХОВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАСОБАМИ КАЗКИ 175
Беркут Олена Вікторівна
КАЗКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНЯТ 178
Борган Тетяна Михайлівна
ФОЛЬКЛОР У ВІЗЕРУНКАХ УКРАЇНСЬКОГО РУШНИКА..... 181
Черненко Тетяна Петрівна
ХУДОЖНЬО-ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ У РОЗВИТКУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ..... 184
Топчій Світлана Миколаївна
ЧАРІВНЕ ПЕРЕПЛЕТІННЯ: ТВОРЧІСТЬ КРІЗЬ НИТКУ ТРАДИЦІЙ 187
Король Анжела Олександрівна
ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ВПРАВ ТА ЗАВДАНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ПИСЬМА З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 190
Кисленко Альона Василівна
МАТЕМАТИКА ГРАЮЧИСЬ: ІНТЕГРАЦІЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ІГОР У ЗАНЯТТЯ З ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ..... 192
Попович Марина Василівна
ІГРИ НА ПРИРОДІ ЯК МЕТОД ПІЗНАННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СВІТУ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 196

РОЗДІЛ 4 КУЛЬТУРА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Марина Клешньова
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: БУДУЄМО КУЛЬТУРУ ЧЕРЕЗ ПРАКТИКУ 200
Король Ольга Олександрівна
КУЛЬТУРА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ..... 202
Скрипка Катерина Сергіївна
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ..... 206
Запотічна Роксолана Андріївна
ІНТЕГРАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ..... 209
Логвиненко Вікторія Михайлівна,..... 212
ФІЛОСОФІЯ НАУКИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 212
Суслов Роман Володимирович
ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ ТА СТРУКТУРИ КОМПЕТЕНТНОСТІ «ЗДАТНІСТЬ ЗАСТОСОВУВАТИ ЗАСОБИ РАДІОЕЛЕКТРОННОЇ БОРОТЬБИ» У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ..... 215

набуває наукове обґрунтування педагогічних умов формування інклюзивної компетентності, що відповідає вимогам Нової української школи та викликам часу.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Андрущенко В.П. Філософія освіти для Нової української школи: виклики сучасності. Київ : Наукова думка, 2017. 212 с.

2. Бондар В. І. Педагогіка інклюзії: методологія, теорія і практика. Вінниця : Нова Книга, 2021. 320 с.

3. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: розвиток, проблеми, перспективи : навч.-метод. посіб. Київ : ІЗМО, 2020.192 с.

4. Савченко О.Я. Нова українська школа: теоретико-методичні засади реалізації. Київ : Освіта України, 2019. 144 с.

5. Шульга Т.Л. Формування інклюзивної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. Педагогічні науки. 2018. № 83. С. 107–111.

Гончарук Валентина Анатоліївна,
доцент кафедри української літератури,
українознавства та методик їх навчання,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

Лівітчук Ірина Федорівна,
здобувачка ОПП «Середня освіта
(Українська мова і література.
Мова і література (англійська))», 251-м група,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ХУДОЖНЄ ВИРАЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЗМУ У ТВОРЧОСТІ МАРІЇ МАТІОС ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВИВЧЕННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Марія Матіос – одна з найпопулярніших письменниць, постать якої вважають харизматичною в сучасній українській літературі. Дослідники творчості письменниці часто зосереджуються на історичних, етнографічних і соціальних темах, а також на мовно-стильових, жанрових особливостях її творів. Однак, психологічний аспект у її творчості залишається маловивченим. Комплексний аналіз

психологізму в творах М. Матіос допоможе нам краще зрозуміти мотивацію персонажів та ідейний задум авторки. Власне це і зумовлює необхідність нового наукового погляду на її твори та виявлення в них глибинних смислів.

Мета нашого дослідження – розкрити своєрідність художнього вираження психологізму у творчості Марії Матіос і надати методичні настанови щодо вивчення його у закладах загальної середньої освіти.

У творах Марії Матіос домінує психологізм, який реалізується через глибоке занурення у внутрішній світ персонажів, поєднання індивідуального та колективного досвіду, а також використання етнографічних деталей і символіки. Сама письменниця зізнається, що не любить тривіального чтива, тому й пише інакше: «У мене багато книжок, вони всі різні, але їх об'єднує те, що я люблю історію в людині й людину в історії. Мене цікавить, як людина поводить себе у пастці, як обирає свою дорогу, цікавить мотивація вчинків, поведінки» [1].

У творі письменниці «Армагедон уже відбувся» [2] виразно простежується тонкий психологізм, за допомогою якого вона розкриває життєву трагедію головного героя – селянина Івана Олексюка, яка поширюється на всю його родину. Сюжет розкриває складні взаємини між батьком та його дітьми, включаючи синів і доньку, яка працює за кордоном і чий єдиний лист старий Олексюк береже, наче найцінніший скарб [3].

Дослідження творчості Марії Матіос у цьому контексті дозволяє виділити ключовий ідейний конфлікт: духовні цінності проти матеріального збагачення. Письменниця порушує питання про те, чи не втрачає сучасна людина у гонитві за матеріальними статками щось значно важливіше: взаєморозуміння, любов, повагу до старших та особистий духовний розвиток. Це спонукає до глибокого аналізу мотивації вчинків персонажів та ідейного задуму твору. Головна героїня розривається між обов'язком піклуватися про свого старого батька та прагненням забезпечити собі краще майбутнє в чужій країні. Цей конфлікт висвітлює трагедію сімей, розділених економічними обставинами, та показує, як матеріальні прагнення можуть руйнувати родинні зв'язки. Порушена у творі проблема актуальна й зараз.

Названа повість порушує питання про те, чи не є повсякденні події «кінцем світу, про який ніхто не сповіщає», не дає однозначної відповіді на це запитання, адже категоричність Судного дня, заявлена в назві, відсутня в тексті. Навпаки, М. Матіос стверджує, що «остаточного кінця світу не буде, поки бодай одна жива душа чинить опір» [3]. Ця думка свідчить про те, що навіть у найскладніших обставинах залишається місце для надії та протистояння [4].

У своїх творах М. Матіос експериментує з жанрами (дає їм свої назви), напр., «рецептами на всі випадки життя» вона назвала книгу «Фуршет від Марії Матіос» [5] і еротичний «Бульварний роман» [6]. Письменниця класифікує «Щоденник страченої» [7] як психологічну розвідку. Використання жанру щоденника дозволило їй глибоко розкрити внутрішній світ, думки та переживання головної героїні, вона говорить, що «це не просто так званий зошит для таких записів, а «літопис» – послідовний запис подій із «внутрішнього життя героїні, ціла її історія. Правдива історія людини – історія її приватного життя» [8, с. 228]. Твір можна розглядати як «жіночий літопис», оскільки він зосереджений на житті та внутрішніх переживаннях жінки. Головна героїня Лариса Ковальчук не просто розповідає свою історію, а й глибоко аналізує її, щоб краще зрозуміти себе та віднайти власну ідентичність.

У своїй творчості М. Матіос застосовує різноманітні художні прийоми, щоб якнайповніше передати свій задум та розкрити психологічні феномени. Яскравим прикладом є роман «Черевички Божої Матері» [9], де внутрішній світ дівчинки Іванки розкривається через символічне зображення лісу. Її шлях крізь ліс стає метафорою занурення в спогади. Авторка використовує численні зорові та слухові образи для створення багатовимірного художнього світу.

Повісті Марії Матіос «Москалиця» [10] та «Мама Маріца – дружина Христофора Колумба» [10] є яскравим зразком заглиблення у межовий психологізм героїнь, чиї долі формуються під впливом історичного «фатуму» та соціокультурного контексту буковинської землі. Художній світ творів позначений глибоким символізмом та багатою мовою. У повісті «Москалиця» [10] сюжетний розвиток визначається трагічним втручанням історії в індивідуальну долю. Життя головної героїні Северини є побічним наслідком війни, оскільки вона народилася після зґвалтування її матері. Цей травматичний досвід з самого початку визначає її життєвий шлях, повний поневірянь, сирітства та вимушеної боротьби за виживання. Після арешту її опікунів Северина змушена жити на відлюдді, займаючись знахарством. Її втеча від червоного терору стає можливою лише ціною зради. Відсутність емоційної прив’язаності та раціоналізм, який переважає над емоціями, є захисною реакцією на жорстокі суспільно-історичні умови, що не залишили в її душі місця для любові. Повість порушує важливі філософські питання про народну мудрість, жорстокість людського світу та про неминучу відповідальність за свої вчинки.

Повість «Мама Маріца – дружина Христофора Колумба» [10] є дослідженням навіженої материнської любові, що межує з божевіллям. Молода дівчина Маріца з Молдови, овдовівши, дізнається, що її син народився з хворобою Дауна. Її життя перетворюється на самовіддану, жертовну боротьбу за сина, що сприймається нею як хрест. М. Матіос майстерно показує, як суспільний осуд і нерозуміння стають для Маріци ще більшою трагедією, ніж сама хвороба дитини. На відміну від повсякденного життя «звичайних» людей, її існування наповнене невідомим болем і стражданнями. Фінальний образ Маріци, яка бачить у мареннях музику та танок своєї батьківщини, символізує її остаточний відхід від безжального світу. Таким чином, обидві повісті є глибоким психологічним аналізом жіночих доль, що демонструють, як історичні події та соціальне середовище формують психологію героїв.

За програмою з української літератури (профільний рівень) в 11 класі у темі «Постмодернізм» і «Постпостмодернізм» вивчається твір Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки» (сімейна сага в новелах. Міфологічні витоки в романі. Біблійні алюзії та їхня роль. Особливості оповіді і характеротворення) [11, с. 47]. У списку творів для самостійного прочитання пропонуються твори М. Матіос «Солодка Даруся» і «Нація» [11, с. 55].

Зі здобувачами ЗЗСО, опрацьовуючи твір «Майже ніколи не навпаки», звертаємо увагу на активне використання Марією Матіос міфологічних і біблійних мотивів, які пов’язані з природою, родинними обрядами та традиціями, що надає повісті архаїчного, позачасового звучання. Розуміючи, що біблійні алюзії у творі виконують роль морального та етичного орієнтиру, акцентуємо увагу на темах гріха, покарання, спокути та прощення. Говоримо зі здобувачами про багатовимірні характери, створені авторкою, й обов’язково аналізуємо їхні внутрішні мотиви та психологічні травми.

Після самостійного прочитання творів М. Матіос «Солодка Даруся» [12] і «Нація» [12] обговорюємо зі здобувачами, як письменниця висвітлює трагічні сторінки історії, доповнюючи попередні сімейні саги. Отже, вивчення цих творів Марії Матіос у ЗЗСО дозволяє старшокласникам формувати критичне мислення, емоційну чутливість та здатність до інтерпретації складних художніх образів, усвідомлення внутрішнього світу персонажів та соціального контексту їхньої поведінки.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. «Феномен Марії Матіос». URL: https://libgonchar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=189%3Aq--q&catid=152&lang=uk (дата звернення: 24.08.2025)

2. Матіос М. Армагедон уже відбувся : повість. Львів : Піраміда, 2011. 109 с.
3. Марія Матіос «Армагедон уже відбувся». URL: https://chytay-ua.com/blog.php?id=1028 (дата звернення: 24.08.2025)
4. «Армагедон уже відбувся». URL: https://www.radiosvoboda.org/a/24363062.html (дата звернення: 25.08.2025).
5. Фуршет від Марії Матіос: сердечні сп(т)рави. Рецепти на всі випадки життя : роман. Львів : Кальварія, 2002. 338 с.
6. Матіос М. Бульварний роман. Львів : Піраміда, 2003. 188 с.
7. Матіос М. Щоденник страченої : психол. розвідка. Львів : Піраміда, 2005. 186 с.
8. Матіос М. «Письменникові конче бути совісним у творчості» : [розмова Людмили Таран з Марією Матіос]. *Кур'єр Кривбасу.* 2006. № 196. С. 223–231.
9. Матіос М. Черевички Божої Матері : (уривок) / Україна – Європа : антологія / упоряд. та вступ. ст. О. В. Красовицького ; худож.-оформ. Л. П. Вировець. Харків : Фоліо, 2014. С. 331–349.
10. Матіос М. Москалиця : повісті ; худож. С. Іванов. Мама Маріца – дружина Христофора Колумба. Вид. 2-ге. Львів : Піраміда, 2011. 63, 47 с.
11. Програма. Українська література 10–11 класи. Профільний рівень. 2017. URL: https://surli.cc/gvcoru (дата звернення: 26.08.2025)
12. Матіос М. Вибране ; [авт. передм. І. Набитович] ; худож. С. Іванов. Львів : Піраміда, 2010. 423 с.